
بسم الله الرحمن الرحيم

شرح جامع

منطق

«الهیات و معارف اسلامی – فلسفه و کلام اسلامی»

مولف: محبت‌السادات نجفی شوشتری

انتشارات ارشد

پیشگفتار ناشر

خداوند بزرگ را شاکریم که فرصتی عنایت فرمود تا بتوانیم قدمی در جهت گسترش علم و فرهنگ کشور عزیزمان برداریم و مسیری هموار را در اختیار مخاطبان و داوطلبان علاقمند به ادامه تحصیل قرار دهیم. از آنجائی که درحوزه کتاب‌های درسی و کمک درسی کارشناسی ارشد کتاب‌های زیادی به رشته تحریر در آمده است با این حال وجود یک مجموعه جامع، دقیق، کامل و دارای رفرنس(منابع) مستند احساس می‌شود.

همیشه دغدغه داشتیم که ای کاش می‌شد تمامی منابع پراکنده و گاهاً دست نایافتنی کنکور در یک مجموعه به گونه‌ای جذاب و شیوا آماده می‌شد و همچنین سوالات دوره‌های قبل کنکور نیز به گونه‌ای تشریحی پاسخ داده می شدند، که خدشه‌ای بر آنها وارد نشود و خیال داوطلبان عزیز آنقدر آسوده باشد که اطلاعات مندرج در پاسخنامه‌ها را برای بهره‌گیری در آزمون خود بکار گیرند. این کار با یاری خداوند بزرگ و همکاری نخبه‌ترین دانشجویان و اساتید کشور در انتشارات ارشد هماهنگ گردید و در تمامی مقاطع تحصیلی از کاردانی به کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در حوزهٔ آزمون‌های سراسری – آزاد و پیام نور بسته‌های آموزشی شامل کتاب‌های بانک سوالات و کتاب‌های شرح جامع درس آماده گردید. در تهیه مجموعه‌های فوق‌الذکر از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و دکتری که حائز رتبه‌های تک رقمی کنکور می‌باشند، استفاده کرده‌ایم، تا شما عزیزان بتوانید در راستای افزایش توان علمی خود در جهت نیل به مقصود خویش نایل آیید. بدون تردید می‌توان گفت که برای اولین بار در نظام آموزشی کشور مجموعه‌ای به این سبک عرضه می‌شود که در کیفیت و کمیت بی‌نظیر بوده و تمامی نیازهای دانشجویان و داوطلبان عزیز را پوشش می‌دهد. امید است که استفاده از این مجموعه عزیزان را در جهت موفقیت در آزمون یاری رسانده باشد. در پایان لازم به ذکر است که بی نقصی محض از آن خداوند متعال می‌باشد، بنا براین از تمامی خوانندگان و داوطلبان عزیز خواهشمندیم نظرات سازنده خود را در مورد این کتاب به سایت انتشارات ارشد اعلام نمایند تا ما را در جهت هر چه بهتر آماده کردن این محصولات یاری رسانند.

با تشکر

ناشـــــر

www.arshadbook. ir

تقدیم به:

مادرم که هرچه دارم از ایشان است و
مایه‌ی دلگرمی و انگیزه زندگی من هستند.

از اساتید ارجمند سرکار خانم دکتر فرشته نباتی و
جناب آقای دکتر غلامرضا ذکیانی
کمال تشکر را دارم.

فهرست مطالب

عنوان **صفحه**

بخش اول: منطق قدیم

فصل اول:درآمد

۱. تعریف علم منطق ۱۲

۳. تعریف تصور ۱۲

۴. تعریف تصدیق ۱۳

۵. اقسام تصور و تصدیق ۱۳

۶. علم ۱۳

۷. فکر ۱۴

خلاصه فصل ۱۵

فصل دوم:الفاظ

۱. وجود اشیا ۱۸

۲. دلالت ۱۹

۳. تقسیم اول الفاظ ۲۰

۴- تقسیم دوم الفاظ ۲۲

۵. تقسیم سوم الفاظ: ۲۳

خلاصه فصل ۲۵

تستهای آخر فصل ۲۶

پاسخ تستهای آخر فصل ۲۷

فصل سوم:کلی

۱- تعریف کلی و جزئی ۳۰

۲. کلیات خمس ۳۱

۳. حمل ۳۴

۴. نسبت های چهار گانه مفاهیم ۳۵

۵. نسبت میان نقیض دو کلی ۳۶

۶. تعریف ۳۸

۱- ۶ اقسام تعریف ۳۸

۶,۲ شروط تعریف ۳۹

تستهای آخر فصل ۴۱

پاسخ تستهای آخر فصل ۴۳

فصل چهارم: قضایا

۱. اقسام قضیه: ۴۶
۱-۱ اقسام قضیه از جهت پیوند مولفه های قضیه ۴۶
۱-۲ اقسام قضایا از جهت کیفیت ۴۶
۲تقسیمات قضایای شرطیه ۴۷
۲-۱ متصله و منفصله ۴۷
۲-۲ حقیقیه، مانعۀالجمع، مانعۀالخلو ۴۷
۳,۲ ذهنیه، خارجیه، حقیقیه ۴۹
۴,۱ نسبت تقابل ۵۱
الف) نسبت تناقض ۵۱
ب) نسبت تداخل ۵۲
ج) نسبت تضاد ۵۲
۲-۴عکس ۵۳
الف) عکس مستوی ۵۳
ب) عکس نقیض ۵۳
۳-۴ نقض ۵۴
الف) نقض محمول ۵۴
ب) نقض موضوع ۵۴
ج) نقض طرفین ۵۶
خلاصه فصل ۵۶
تست های آخر فصل ۵۷
پاسخ تست های آخر فصل ۵۸

فصل پنجم:استدلال قیاسی

۱. قیاس اقترانی حملی ۶۰
۱-۱ شکل های چهارگانه در قیاس اقترانی ۶۱
الف) شکل اول ۶۳
ب) شکل دوم ۶۳
ج) شکل سوم: ۶۴
د) شکل چهارم: ۶۵
۱,۲ روش انبساط: ۶۶
۲. قیاس استثنایی: ۶۷
۲,۲ قیاس استثنایی منفصله ۶۸
۳-لواحق قیاس ۶۹

۳,۱ قیاس ضمیر و مضمر ۶۹
۲-۳ قیاس‌های مرکب ۶۹
خلاصه فصل ۷۱

فصل ششم:صناعات خمس

۱. مبادی قیاس ۷۵
۱، ۱ یقینات ۷۵

۱,۲. مظنونات ۷۶
۱,۳ مشهورات ۷۷
۱-۴ وهمیات ۷۸
۱,۵ مسلمات: ۷۸
۱,۶ مقبولات: ۷۸
۱,۷ مشبهات: ۷۸
۱,۸ مخیلات: ۷۸
۲- اقسام قیاس به اعتبار ماده ۷۹
۲,۱ برهان: ۷۹
۲,۲ جدل ۸۰
۲-۳ خطابه ۸۰
۲ -۴ شعر ۸۱
۲-۵ مغالطه ۸۱
تست های آخر فصل ۸۵
پاسخ تست های آخر فصل ۸۶

بخش دوم: منطق جدید

فصل اول: درآمد

تعریف منطق ۸۹
تعریف منطق به صدق ۸۹
- تعریف منطق به استنتاج ۸۹
۲. تقسیم منطق به منطق جمله ها و منطق محمول ها ۸۹

فصل دوم:منطق جمله ها

۱. اجزای زبان ۹۳
۱-۱ واژگان: ۹۳
الف) جمله نشانه‌ها ۹۳
ب) ادات‌های منطقی ۹۳
نقیض ۹۴

- اگر (→ یا ⊃) ۹۴
- عطف (& یا . یا ^) ۹۵
- دو شرطی (⟷ یا ≡) ۹۵
- مگر این که ۹۶
۱,۲ (زنجیرهای درست ساخت): ۹۶
۲. برهان ۹۷
۲,۱ : قواعد اصلی ۹۸
(I) قاعده فرض (ف) ۹۸
III) قاعده وضع مقدم(و.م) ۹۸
IV) قاعده رفع تالی(ر.ت) ۱۰۰
V) قاعده دلیل شرطی (د. ش) ۱۰۰
VII) قاعده حذف& (ح.&) ۱۰۱
VIII) قاعده معرفی V(ح.V) ۱۰۱
IX) قاعده حذف V (ح. V) ۱۰۳
۲و۲ قواعد فرعی ۱۰۶
I) قیاس انفصالی (ق. ا) ۱۰۶
II) قیاس شرطی (ق.ش) ۱۰۷
III) قاعده استلزام (ا.س) ۱۰۷
IV) قاعده رفع تالی (ر.ت) ۱۰۷
VI) قاعده معرفی & (م. &) ۱۰۷
VI) قاعده پخش‌پذیری ۱۰۹
VII) قاعده شرکت پذیری ۱۰۹
VIII) قاعده ذوالوجهین ۱۰۹
IX) قاعده عکس(عک) ۱۱۰
X) قاعده برهان خلف (ب.خ) ۱۱۰
۳،۲) پارادوکس‌های استلزام ۱۱۰
۳. قضیه ۱۱۱
۴. نمونه جانشین ۱۱۲
خلاصه فصل ۱۱۳

فصل سوم:معنی شناسی زبان منطق جمله ها

- مقایسه قاعده های استنتاج با جدول ارزش: ۱۲۱
تست های آخر فصل ۱۲۲
پاسخ تست‌های فصل آخر ۱۲۳

فصل چهارم:منطق محمول ها

۱) زبان منطق و محمول‌ها ۱۲۷

۲. ترجمه زبان طبیعی به زبان صوری منطق محمولات ۱۲۸
۱و۲) جمله‌ها اتمی ۱۲۸
۲و۲) جمله‌های مسوره ۱۲۸
۱و۲) جمله‌ها اتمی ۱۲۹
الف) موجبه جزئیه ۱۲۹
ب) سالبه جزئیه ۱۲۹
ج – موجبه کلیه ۱۳۰
د) سالبه کلیه ۱۳۰
۱و۲-۲ محمول نشانه یک موضعی و سور واحد ۱۳۱
۲و ۲-۲- محمول نشانه یک موضعی و سور متعدد ۱۳۲
۳و ۲- ۲ محمول نشانه چند موضعی و سور متعدد ۱۳۲
۴و۲- ۲ محمول نشانه چند موضعی و سور متعدد ۱۳۲
۴. نسبت این همانی ۱۳۵
۱- ۴حداقل: ۱۳۵
۲-۴ حداکثر ۱۳۶
۳,۴) دقیقا ۱۳۶
تست های آخر فصل ۱۳۷
پاسخ تست‌های آخر فصل ۱۳۸

فصل پنجم:قاعده های استنتاج منطق محمول ها

۱) قواعد استنتاج مربوط به سور کلی ۱۴۱
الف) قاعده معرفی سور کلی (م.ک) ۱۴۲
ب) قاعده حذف سور وجودی (ح. و) ۱۴۴
۲) قواعد استنتاج مربوط به سور جزئی ۱۴۴
الف) معرفی سور وجودی (م.و) ۱۴۴
ب) حذف سور وجودی(ح.م) ۱۴۵
۳) رابطه سورها نسبت به ادات منطقی ۱۴۵
الف) تبدیل سور کلی به جزئی ۱۴۵
ب) تبدیل سور کلی به جزئی ۱۴۶
تست های آخر فصل ۱۵۱
پاسخ تست های آخر فصل ۱۵۲
منابع و مآخذ ۱۵۳

بخش اول

منطق قدیم

عناوین اصلی

- درآمد
- الفاظ
- کلی
- قضایا
- استدلال قیاسی
- صناعات خمس

فصل اول

درآمد

فصل اول:

درآمد

۱. تعریف علم منطق

المَنطِقُ آلَةٌ قانونیةٌ تَعصِمُ مراعاتُها الذّهنَ عَنِ الخَطأ فی الفِکر

منطق ابزاری است از سنخ قانون که رعایت کردن و به کارگیری آن ذهن را از لغزش در اندیشه مصون می‌دارد.

منطق در شمار (علوم آلی) است

↓

دانش هایی که برای دستیابی به هدفی غیر از شناخت مسائل آن علم به کار گرفته می شوند

خطاهایی که ذهن انسان مرتکب می شود

- خطا در استدلال
- خطا در ادراک حسی
- مثال: کمبود نور در شب غالباً موجب عدم تشخیص صحیح رنگ ها می شود
- خطا در حافظه

خطای حافظه موجب می شود انسان چیزی را که دیده تصور کند ندیده یا آن چه را ندیده تصور کند دیده است.

منطق تنها برطرف کردن خطا در استدلال رابر عهده دارد.

📖 **نکته:** این تعریف منطق، تعریف به غایت و هدف است.

۲. موضوع علم منطق

علم منطق از چگونگی ترتیب و تنظیم معلومات بایگانی شده نزد طالب علم گفت و گو می کند، تا او با تحصیل نادانسته ها و انضمام آن به دانسته هایش، سود برد پس منطق گاهی از معلوم تصوری (معرّف) بحث می کند تا به کمک آن مجهول تصوری را برای خود معلوم سازد و گاهی از معلوم تصدیقی (حجت) سخن می گوید تا به یاری آن قضایای نادانسته را برای خود معلوم سازد.

۳. تعریف تصور

صورتی که از اشیا در ذهن حاصل می شود و هیچ جزم و اعتقادی را در پی ندارد.

متعلق تصور به ۴ مورد تعلق می گیرد:

- لفظ مفرد

- نسبت در خبر هنگام شک در آن یا توهم آن.
- نسبت در جمله انشایی
- مرکب ناقص
- هر تصدیق مستلزم سه تصور است

تصور موضوع: آن چیزی که بر او حکم می شود

تصور محمول: آن چیزی که به موضوع اسناد داده می شود

تصور نسبت محمول به موضوع

مثال: زمین کروی است

↓ ↓ ↓

موضوع محمول نسبت

۴. تعریف تصدیق

صورتی که در ذهن حاصل می شود و مستلزم تصدیق و اذعان نفس می باشد.

تصدیق اختصاص به ادراک مطابقت نسبت با واقع ندارد بلکه شامل ادراک عدم مطابقت نسبت با واقع نیز می شود به طور کلی هر ادراکی که نوعی جزم و اعتقاد و حکم را به دنبال داشته باشد، تصدیق نامیده می شود. پس دو عبارت زیر تصدیق هستند:

من امروز به کتابخانه ملی می روم – او امروز به کتابخانه ملی نمی رود.

۵. اقسام تصور و تصدیق

الف- ضروری (بدیهی): در پیدایش آن نیازی به کسب اندیشه و فکر نیست بلکه بدون مکث و درنگ به طور اضطرار و بداهت حاصل می گیرد. به عبارت ساده تر برای فهم آن نیاز به فکر نداریم بلکه خود به خود روشن است.

- تصور ضروری: مفهوم وجود و عدم، سردی و گرمی
- تصدیق ضروری: کل بزرگتر از جزء است – خورشید طلوع کرده است.

ب- نظری: پیدایش آن نیازمند کسب و اندیشه و فکر است

- تصور نظری: حقیقت روح – الکتریسته – درخت
- تصدیق نظری : زمین در حالِ حرکت بر گرد خویش و بر گرد خورشید می چرخد

۶. علم

نقش بستن صورت های اشیا در نزد عقل انسان یا قوه مدرکه. همان گونه که صورت های اشیا در آینه نقش می بندد (العِلمُ هُوَ الصُّوَرةُ الحاصِلَةُ مِن الشیءِ عِندَ العَقلِ)

علم
- تصور
  - بدیهی
  - نظری
- تصدیق
  - بدیهی
  - نظری

۷. فکر

اجرای عملیات عقلی در معلومات موجود برای دستیابی به مطلوب: حرکت عقل میان معلوم و مجهول
عقل در این جریان ۵ مرحله را طی می کند.

- برخورد با مجهول
- شناسایی نوع مجهول
- حرکت عقل از مجهول به معلومات بایگانی شده نزد آن
- حرکت عقل میان معلومات برای جستجو در آنها و تنظیم مقدمات متناسب با مجهول
- حرکت عقل از معلوماتی که توانسته از میان دانسته هایش تنظیم کند به سوی مطلوب

امر مجهولی که کشف آن مراد است یا تصور است یا تصدیق. تصور مجهول به وسیله تصورات معلـوم و تـصدیق مجهـول بـه وسیله تصدیقات معلوم کشف می شود.

تصور معلوم ← تصور مجهول
↓ ↓
معِّرف یا تعریف معَّرف

تصدیق معلوم ← تصدیق مجهول
↓ ↓
حجّت نتیجه

خلاصه فصل

تعریف علم منطق: ابزاری است از سنخ قانون که رعایت کردن و به کارگیری آن ذهن را از لغزش در اندیشه مصون می‌دارد.

موضوع علم منطق: معلوم تصوری (معرف) و معلوم تصدیقی (حجت) .

متعلق تصور ← لفظ مفرد
متعلق تصور ← نسبت در جمله انشایی
متعلق تصور ← نسبت در خبر هنگام شک در آن یا توهم آن
متعلق تصور ← مرکب ناقص

علم ← تصور ← بدیهی: وجود
علم ← تصور ← نظری:روح
علم ← تصدیق ← بدیهی: کل بزرگتر از جزء است.
علم ← تصدیق ← نظری: زمین به دور خورشید می‌چرخد.

فصل دوم

الفاظ